

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ПОЧАТКОВОЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОСВІТНЬО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР РДГУ**

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА
У ВИСОКОСМИСЛОВОМУ ПОЛІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ»**

**31 БЕРЕЗНЯ 2021 Р.
РІВНЕ**

УДК 373.3.011.3-051:005.336.5

ББК 74.204.2

П- 84

Рекомендовано до друку
вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 5 від 27 травня 2021 р.)

Рецензенти:

Безкоровайна О.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету

Журба К.О., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник лабораторії морального, громадянського та міжкультурного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Професійний розвиток педагога: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Рівне, 31 березня 2021 р. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2021. 216 с.

У збірнику представлено наукові матеріали, що включені до програми Всеукраїнської науково-практичної конференції «Професійний розвиток педагога у високосмисловому полі сучасної освіти».

У виданні висвітлюються питання розвитку освіти в Україні, особливості організації освітнього процесу в закладах освіти, вимоги суспільства до професійного розвитку педагога у високосмисловому полі сучасної освіти.

Збірник рекомендований для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти і всіх тих, хто цікавиться питаннями історії та сьогодення системи освіти.

Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів і посилань, достовірність матеріалів та грамотність несуть автори публікацій.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

© Кафедра педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного
гуманітарного університету, 2021.
Укладання.

© Автори статей, 2021

СПЕЦИФІКА ТА ЗМІСТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

Гноянець Лілія Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Яковишина Тетяна В'ячеславівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти, Рівненський
державний гуманітарний університет,
м. Рівне

Результати сучасних педагогічних досліджень показують, що розвиток талантів учнів залежить від майстерності системи підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми. Термін «система» існує вже понад два тисячоліття і насправді є неясним, як «множина» або «сукупність». Загалом зазначимо, що системний підхід – це метод наукового пізнання, який уможливорює відокремлення системи, структури, елемента як на рівні системи в цілому, так і кожної з її підсистем, урахуовуючи кінцевий ефект, який підпорядкований функціонуванню системи [3, с. 51].

Отож, система професійної підготовки вчителів – це складна цілісна та багатовимірна структурна формація, мета якої полягає у підготовці фахівця, здатного творчо підійти до вирішення проблем освітнього процесу.

Якщо проаналізувати це поняття ширше, то зауважимо, що підготовка вчителя до конкретної діяльності – це процес формування його професійної готовності, який містить: короткий опис набутих знань; компетентність як загальна здатність, заснована на знаннях, досвіді, цінностях та прагненнях, набутих під час навчання; готовність як мотивоване бажання виконати обов'язок вчителя. Це основна складова професійної майстерності працівника і включає:

- набуття професійно-педагогічних знань, які є основою для розуміння та свідомого подолання труднощів професійної педагогічної діяльності;
- набуття професійно-педагогічних умінь та навичок [4, с. 89].

В основі професійної готовності вчителя лежить його професійна *компетентність*, основними ознаками якої є сукупність критеріїв, що визначаються поєднанням структурних компонентів: систем знань, їхньої глибини, широкого кола; постійне бажання оновити свої знання, інтерес до наукових досліджень, гнучкість мислення, навички спілкування, культура, діалектичний світогляд, оволодіння методами аналізу, синтезу, порівняння; високорозвинені духовно-моральні настанови. При використанні терміна «професійна компетентність вчителя» необхідно розуміти єдність теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Професійно грамотним є вчитель, який достатньо здійснює педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, досягає високих результатів у навчанні та вихованні

учнів. Професійна педагогічна свідомість відіграє важливу роль в особистісній характеристиці вчителя [2, с. 67].

У нашому дослідженні послуговуємось виокремленими основними етапами становлення системи підготовки вчителів до педагогічної діяльності:

▪ перший етап – вибір професії, коли орієнтація людини на світ професій формується за рахунок переваги педагогічної діяльності як професійної (на етапі дошкільної освіти), набуття мотиваційно-психологічних та процедурних складових педагогічної діяльності, виявлення соціальної ролі вчителя у конкретній предметній області; (етап початкової професійної підготовки). Результатом цього ступеня навчання упродовж усього життя є розуміння педагогічної діяльності як спрямованої на якісну трансформацію дитини, «перетворення людини в людину»;

▪ другий етап – самовизначення у професії, оволодіння істотними механізмами педагогічної діяльності, готовність до трансформації соціокультурного досвіду, пошук (під час навчання здобувача) та утвердження (у післядипломній освіті) його педагогічного стилю, усвідомлення освіти як трансформаційної допомоги. Результатом цього ступеня є концептуальна позиція вчителя-вихователя, визначення системи принципів його професійно-педагогічної діяльності;

▪ третій етап – професійний саморозвиток, коли авторська концепція вчителя реалізується в системі педагогічної діяльності у взаємодії з авторським досвідом, освітніми програмами, проектами, що координують систему педагогічних факторів). Процеси осмислення та усвідомлення професійно-педагогічної діяльності відбуваються одночасно і в «момент їхньої зустрічі» професійно-особистісна позиція вчителя-вихователя як ціннісно-сміслового виховання стає не лише основою, а й джерелом саморозвитку вчителя, утвердженням професійної свободи [1].

Підготовка вчителя до роботи з обдарованими дітьми має свою специфіку, оскільки для цього виду діяльності потрібен високий рівень професійної та педагогічної компетентності, заснований на наборі спеціальних знань, умінь та наполегливого вмотивованого бажання здійснювати цю діяльність. Професійно-особистісна підготовка вчителів до роботи з обдарованими дітьми – це особистісне утворення на структурному рівні, яке відображає цілісність когнітивних, операційно-діяльнісних, мотиваційних, ціннісно-сміслових, особистісно-рефлексивних компонентів та визначає працездатність вчителя. За словами американської вченої М. Лідслі [4], професійна підготовка вчителів до роботи з обдарованими здобувачами відповідає трьом рівням кваліфікації:

I – особистісні характеристики, знання, вміння, ставлення, необхідні тим викладачам, які стимулюють відкриття та розвиток індивідуальності кожного учня;

II – знання, вміння та ставлення, необхідні для розвитку будь-якої обдарованості певного типу (загальної, інтелектуальної, творчої, особливої обдарованості тощо);

III – знання, вміння та навички, що забезпечують розвиток високого рівня таланту [4, с. 5].

Підготовка вчителів до системи роботи з обдарованими дітьми здійснюється відповідно до дотримання низки принципів:

1. Принципу максимального використання педагогічного досвіду в роботі з обдарованими дітьми, що сприяє збагаченню навчальної практики.

2. Принципу актуальності знань та застосування цих знань на практиці. Цей принцип поєднує дві позиції, оскільки для педагогічної роботи з обдарованими дітьми найбільш актуальною є лише та, яка може бути використана негайно у практиці професійної діяльності.

3. Принцип розв'язання завдань, пов'язаних із попереднім принципом, адже найважливішим для фахівця є вміння через навчання навчатися вирішувати реальні проблеми своєї професійної діяльності, з якими він не міг впоратися у навчанні.

4. Принцип критичного мислення, який сприяє розвитку критичного мислення з метою подолання перешкод у створенні стереотипів у професійній діяльності.

5. Принцип навчання в діяльності. У зарубіжних джерелах цей принцип називають «практикою». Його суть полягає в експериментальному тестуванні набутих знань на практиці, їхньому критичному осмисленні та усвідомленні.

6. Принцип співпраці, який перетворює учня з об'єкта в суб'єкт навчання.

7. Принцип самостійності, коли учень виступає на перший план у виявленні своїх потреб у навчанні, підборі та застосуванні підходів до використання навчальних матеріалів, оцінці результатів навчання тощо.

8. Принцип розширення, що передбачає безперервність навчання вчителів, розвиток їхньої творчості без відриву від виробництва і тривалий час дозволяє паралельно з навчанням відображати власну діяльність, вносити в неї корективи, забезпечуючи перенесення набутого рефлексивного досвіду в реальний.

9. Принцип відбору фактичного змісту навчального матеріалу вважається актуальним не лише з огляду на реальні проблеми, які вирішують викладачі, але і з огляду на можливість розгортання на основі цього процесу відображення змісту.

10. Принцип створення рефлексивного середовища для отримання максимальної можливості для творчого розвитку та здатності культивувати рефлексію в процесі взаємодії.

12. Принцип обліку індивідуальних особливостей учнів [6, с. 72].

На основі цих принципів формується специфічний блок підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми, що складається з шести компонентів, що поєднують їхню професійну та особистісну готовність:

- когнітивний (теоретичний, навчальний) – психолого-педагогічні знання в галузі психології та педагогіки обдарованості;
- операційно-діяльнісний (практичний, психологічний, технологічний) – здатність надавати соціально-педагогічну допомогу та підтримку;

- ціннісно-смісловий – професійна та особистісна спрямованість вчителя, яке ґрунтується на прагненні успішно активізувати та розвивати таланти дітей;
- мотиваційний – високий рівень розвитку пізнавальної та внутрішньої професійної мотивації; прагнення до особистісного зростання тощо;
- особистісний – професійно важливі особистісні якості вчителя: творчість, співпереживання, спілкування, соціальна активність (ініціативність), незалежність, об'єктивність, толерантність, любов до дітей, внутрішній локус контролю; висока та достатня самооцінка тощо;
- рефлексивний чи аутопсихологічний – знання переваг та недоліків власної діяльності [1].

Ці компоненти підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми дозволяють реалізувати низку функцій: когнітивний компонент реалізує когнітивно-гносеологічні інтегративні та виховні функції; операційно-діяльнісний – аналітико-діагностичні, прогностично-логічні та координаційно-організаційні функції, які найбільш повно відображають основні практичні напрями роботи вчителя з обдарованими дітьми; ціннісно-смісловий – рефлексивну, інтегруючу та цільову функції; мотиваційний – цілеспрямовану, рефлексивну та регулюючу функції; особистісний – інтегративну, що забезпечує цілісність процесу особистого розвитку вчителя, нормативну та комунікативну; рефлексивний – рефлексивні, комунікативні та когнітивно-гносеологічні. Функції компонентів підготовки виокремлено на основі урахування специфіки основної діяльності вчителя, яку він реалізує під час роботи з обдарованими дітьми [1].

Список використаних джерел:

1. Айзенк Г. Интеллект: новый взгляд. *Вопросы психологии*. 1995. № 1. С. 111-131.
2. Анісікіна Н. Педагогічна підтримка обдарованості Київ: Шкільний світ, 2009. 132 с.
3. Антонова О. Підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими учнями як складова його професійної компетентності. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2003. Вип. 12. С. 66-69.
4. Баришполь С. Рекомендації вчителям щодо виявлення обдарованих учнів. *Початкове навчання та виховання*. 2012. № 13. С. 2-5.
5. Обдарована дитина в сучасній школі / упоряд. І. Романчик, Н. Кот. Луцьк: ВІППО, 2010. 236 с.
6. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: монографія / авт. кол. О. Дубасенюк, О. Антонова, С. Вітвицька, Н. Сидорчук, О. Спирін, Н. Якса та ін.; за заг. ред. проф. О. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 336 с.